

Տարեկան 1 ռ. վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ., ամիսը՝ 1 ռ., հասցով 5 կ.:

Խմբագրություն հասցեն՝ Тифлис, Редакция „Нор-Дар“ կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի առաջ օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Ցայտարարությունները ընդունվում են ամեն լեզուներով: Ցայտարարությունները բաժին 2 կ., լրագրողներին համարժեք կրկնապատիկ:

ՆՈՐ-ԴԱՐ

(ՏԱՄՆԵՒԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Քաղաքական գրական ամենօրեայ թերթը 1902-ին հրատարակում է թիֆլիսյան նոր ծրագրով և ուղղությամբ ամեն օր, բացի տոներին հետևող օրերից:

Նոր-Դար-ի տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամսուանը՝ 6 ռուբլի, երեք ամսուանը՝ 3 ռ. 50 կ., թիֆլիսյան դուրս՝ ամիսը 1 ռ. 50 կ., հասցով դուրսը՝ 7 կ., թիֆլիսյան 5 կ.:

Բաժանորդ են գրում միայն խմբագրատանը: ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ բաժանորդները վճարում են տարեկան 40 ֆրանկ: Ցայտարարությունները ընդունվում են և՛ օտար լեզուներով բառը 2 կ., առաջին երեսույթը՝ 4 կապիկ:

Խմբագրատանը գտնվում է Գալիցիական փողոց, տ. № 5. Պոստով Նոր-Դար-ի հասցեն Тифлис въ Редацію „НОР-ДАР“ կամ Tiflis (Caucase), Rédaction du journal „Nor-Dar“:

Բազուի հայ գրամատիկ խմբի գերասանուհի տ. Սիրանուշ խոր վշտով համակուած յայտնում է բարեկամներին և ծանոթներին իւր ամենասիրելի և թանկագին մօր

ՍՈՖԻԱ ՉԱԼԷԲԵԱՆԻ

մահը (որ տեղի է ունեցել 4. Պոլսում), որի հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարուելու է կիրակի, յունուարի 20-ին, Բազուի (852) Խ. Լուսաուրիչ եկեղեցում: 2—1

Թիֆլիսի քաղաքային վարկի ընկերությունն վարչությունը, ծանուցանելով վարչությունն նախագահ

ԱՆՏՈՆ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ՂՈՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան լուրը, խնդրում է հանգուցեալի յիշատակը յարգող ներքին՝ շնորհ բերել հոգեհանգստին, որ տեղի կունենայ վարչությունն չէնքի մէջ (Պուշկինեան փողոց), ուրբաթ, յունուարի (853) 18-ին, օրուայ ժամը 1-ին: 2—1

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԻՏԵԱԿԱՆ ՃԵՐԺՈՐՈՐ

Իսկ ու յամբերի և կոյրերի բժշկություն: Զօրեղ տպագրությունները ներգրծությունն առգրծուած եղած նոր էակի վրայ: Համբարել վերջապէս Արհեստական շաշար:

Բաշուա են այն մարդիկ, որոնք զբերուած են աստուածային ամենամեծ պարզեցիկ—աշխիշ կամ ականջից, աւելի ևս թշուառ են նրանք, որոնք միաժամանակ աշխիշ ու ականջից զրկուած լինելով, զրկուած են նաև լեզուից: Բարի մարդիկ աշխատում են թեթևացնել այդ թշուառների դրոշմները և նրանց պիտանալու գործին:— գրանց համար հաստատու են ուսումնարաններ, ուր կոյրերը, ուսուցիկ տառերի շնորհիւ, շօշափմամբ կարգում են, նուազում, աշխատում, Բայց և այնպէս աշխարհիս հազարաւոր լուսային երանգներն ու ձայնները, մեծ մասամբ, խուլ ու յամբերի և կոյրերի համար առ միշտ գոյութիւն չունեն: Եւ ամենամեծ բարեբեջ այն կը լինէր, որ կոյրերը մասնակից լինէին արեգական շողերի խաղերին, իսկ խուլները—ձայնների ներդաշնակութեան: Ճշմարիտ է, լրագրողների մէջ մի քանի անգամ պատահանալ լուրերի, թէ մի անգլիացի առևանքի գործիչ է չինեյ, ի հարկէ հիւքստական հիմունքով, որի շնորհիւ կոյրերը տեսնում են, մի ամբողջ կացի Ռեօնադէնի ճառագայթներն է

ՔՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող.— Հաղորդակցութեան դիրքութիւնը և ժամանակի կրճատումը:

Քրոնիկոն.— Լուրեր:

Մեղ գրում են.— Համախոց: Իգգիլից:

Բազուից, Գերեմիտից: Ս. Պետրոսից:

Գ. Պոլսի հայ թերթերից:

Կարեւոր, բայց անկազմ ոյժ:

Մամուլի շուրջը:

Թղթա կացու թիւնն եր.— Նամակ Պարսկաստանից, Մարաղա:

Քաղաքային կան.— Հոլանդիա:

Միացեալ Նահանգներ:

Հեռագրական ծախսեր:

Խառն լուրեր:

Բանասիրական.— Գիտական շարժում:

Ցայտարարութիւնն և ր:

Թիֆլիս, 16 յունուարի 1902 թ.

ՀԱՂՈՐԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԿՐԾԱՏՈՒՄԸ

—

Քսանեղորդ դարն անշուշտ կա-

րելի է անուանել եկեղեցականութեան դար, և պէտք է սպասել,

որ տեխնիկան և առհասարակ

ընդհանրութիւնից օգտուելու ար-

հետք ներկայ դարի ընթաց-

քում վերին կատարելութեան է

հասնելու:

Այդպիսով հաղորդակցութիւնը

պիտի դերանայ, եկեղեցական-

ութիւնը, չորհրդի իրենց գերկա-

տարելով՝ հեռաւորութիւնները,

տարածութիւնները պիտի մո-

տեցնեն, ժամանակը պիտի կըր-

ճատեն:

Հաղորդակցութեան դերութիւնը, տարածութիւնները, ուրեմն և ժամանակի կրճատումն անպակաս պարզ պիտի տան կուլտուրական ազգերի յառաջադիմութեան գործին և ազգերի կեանքի ու գործողութեան ամեն ճիւղի վրայ պիտի ունենան բարերար և վճռական ներգործութիւն:

Եթէ գիտութիւնը, բաղադրակրթութիւնը մարդկանց կեանքը չի երկարացնում, յամենայն դէպս չատայնում է. մարդիկ այսօր կարճ ժամանակամիջոցում աւելի շատ են ապրում՝ քան առաջ:

Օրինակ առաջ ամիսների ընթացքում հազար ու մի նեղութիւններ քաշելով մարդ հասնում էր Կովկասից Պետերբուրգ, իսկ այժմ մի հինգ օրում կարող է հասնել Ռուսիայի մայրաքաղաքը և ի հարկէ աւելի շատ բան տեսնել ու շատ տպաւորութիւններ ստանալ, ուրեմն և աւելի շատ ապրել՝ քան առաջ:

Ժողովրդի բարօրութիւնը և նրա բարեկեցիկ կեանքը, երկրի արեւտեսական, առևտրական, արդիւնաբերական և այլ շահերն ի նկատի առնելով՝ տէրութիւնն և հասարակութիւնն ամեն կերպ աշխատում են ճանապարհները հաղորդակցութիւնը դիւրացնել, երկաթուղիներ հաստատել պոստային հաղորդակցութիւնը վերին կատարելութեան հասցնել...

Մի երկրը, որ չունի կարգին ճանապարհներ, երկաթուղիներ, հեռագրական և հեռախօսական գծեր, չունի կարգին պոստային հաստատութիւններ, այդ երկիրն անպայման նահապետական, վայրենի դրութեան մէջ է և տնտեսականապէս ու առևտուրի կողմից էլ ողորմելի վիճակի մէջ:

Ճշմարիտ է, անցեալն ի նկատի առնելով՝ Կովկասի այդ կողմից շատ առաջ է անցել. այժմս երկաթուղու գծով կապուած է Սև ծովը Կասպից ծովի հետ, ուրեմն, բայց Բաթում-Բազու երկաթուղու գծից, և Կարս-Ալեքսանդրապոլի գիծը, ինչպէս և Բալաշարի-Պետրովսկ - Վլադիկաւկազի գիծը և վերջերս ներանի գիծը, — բայց և այնպէս պոստային և առհասարակ հաղորդակցութիւնը Կովկասում դեռ խեղճ դրութեան մէջ է: Անշան, ձմրան և գարնան շատ անգամ հաղորդակցութիւնը թիֆլիսի և մայրաքաղաքի միջև կտրուում է, թէպէտ երկաթուղով կապուած ենք արդէն Ռուսիայի հետ:

Րոհասարակ մինչև օրս էլ մեր երկրում շատ հաստատութիւններ, ինչպէս և պոստային հաստատութիւնները ժամանակին այնքան նշանակութիւն չեն տալիս, կարծես թէ հասարակութիւնը դրանց համար է և ոչ թէ դրանք հասարակութեան համար:

տեսնեն և յամբերը խօսեն:

Ընդհանուր տարածուած կարծիք է, որ կնոջ, երբ նա յղի է, ոչ միայն պէտք է զգոյշ պահել, այլ և նրան շրջապատել անհրաժեշտ պատկերներով, յարմարութիւններով, որպէս զի նոր սերունդն էլ լինի գեղեցիկ: Սակայն շատերն այդ բանը համարում են նախապաշարմունք, եւ արդարեւ, լինել կապ կայ մօր ստացած տպաւորութիւնների և նրա արգելադրուած կեանք ստացած էակի միջև: Պէտք է ասել, որ շատ գիտնականներ պարագլխի են սաղմնաբանութեամբ և շատ էլ այդ գիտութիւնն առաջ է անցնել, բայց աւելի ևս շատ բան մնում է մութ, խորհրդաւոր և անհասկանալի: Հենց վեր ասեցեք վերոյիշեալ հանգամանքը. քիչ չեն պատահել դէպքեր, երբ, արդարեւ, մօր տեսած մարդկային մի խոշոր պակասութիւն ներգործել է նորածնունդի վրայ: Ահա, օրինակ, «Lancet» թերթում ինչ է պատմում դոկտոր Դէնկէն, որ լիովին վստահելի բժշկականից մէկն է: Մի բժիշկ իւր կնոջ հետ միասին նկարում է լուսանկարչի մօտ, կինը ստանալով լուսանկարը իսկոյն նկատում է, որ ասուինք, բոլորովին պատահաբար, աջ ձեռքի միջին երեք մատները ծայր է, և այնպէս է դուրս եկել, որպէս թէ նա միայն բութ և ճկոյթ ունի: Այդ բանը տեսնելով կինը բացականչում է. «այնպէս է թուում, որպէս թէ միայն երկու մատ ունիս, և ամեն անգամ, պատկերը ծանոթներին ցոյց տալիս, նրանց ուշա-

ԲԻՑ նուրի ի գլուխ վարչութեան, որ իր ներքին կազմութիւնը կը պահէ. իսկ առաջինը ընդերքը նման առաքի յարմար ժամանակ-առաքի գոնէ մի անգամ անձամբ պիտի այցելէ յարակից վիճակը: Այն մասը վիճակները, որոնք արդէն պիտաւոր վիճակ-կի մը կցեալ են կատարելապէս իբր պարզ թեմ մը, անոնք թէպէտ իրենց անունը կը պահեն, բայց առանձին վարչ-ական կը չունին և միայն գործելու ղեկավարութեան համար առաջնորդական փոխանորդ մը պիտի ունենան առաջ-ին շնորհիւ ընտրութեամբ: Ահաւասիկ ա-նոնք են ծրագրին գլխաւոր կէտերը:

Հիշատակ — Ինչպէս կը յիշուի, Զուրկ առգետ ամէկ բանի մը տարի առաջ մեծնելով կոտակ մը թողած էր, որուն համաձայն կային Կայսրական Եւրոպայի զրկուիին արհեստական կըթութեան մէջ կատա-րելապէս հիւսնադրուելու համար: Գոյտը աւա-տարիական հիւսնադրութեան հիմա կը պա-տրաստուի յայտարարութեամբ մը ծանուե-ցանել թէ, հանգուցեալ ապագային կտա-կին տրամադրութեան համաձայն, յառա-ջիկայ մայիս 1-էն կարելի պիտի ըլլայ, աւատարիական հիւսնադրութեան միջո-ցաւ, Եւրոպայ զրկել երկու ուսանող, որ-ոնք ազգաւ հայ պիտի ըլլան և պիտի առնուին Աւստրիոյ կամ Հունգարիոյ կող-մէն, որուն հպատակ էր հանգուցեալ ապագայը: 2000-ական ֆրանք տարեթո-շակ պիտի ստանան և արհեստական ճիւղերու պիտի հետեւին: Հիւսնադրու-թեան իր պայմանները հարգելով հրա-ւեր պիտի կարգաւ փափաքողներուն, որ-պէս զի ներկայանալով հարկ եղած ար-ձանագրութիւնը կատարեն: Այս առթիւ պէտք է յիշել որ ազգ պատրիարքա-րան ալ իրաւունք ունի օրհանգիստներու մէկ երրորդը ինք ընտրելու: այսպէս եւր-այդ գումարին տոկոսը շատնայ և կա-րելի ըլլալ 9 ուսանող զրկել Եւրոպա, պատրիարքարան ինք պիտի ընտրէ ա-նոր մէկ երրորդը, այսինքն երեք ուսա-նող: Աւստրիական հիւսնադրութեան ան-ցեալ տարի մեր պատրիարքարանին հա-ղորդած է արդէն կտակին մանրամասն հաշիւը:

Բաղլէի առաջ. տեղապահը պատ-րիարքարան գիր մը ուղղելով կը յայտնէ թէ շատ մը այրեր զանազան տեղեր պանդխտած և իրենց կիները երեսի վրայ ձգած էին: Տեղապահը, նկարագրե-լով այդ կիներուն վիճակը, կը խնդրէ որ անոնց այրերը ընդօրոյթ իրենց տե-ղերը վերադարձանու համար միջոց մը խորհուրդ: Գործական ժողովը իր երե-կաւան նիստին մէջ նկատողութեան առ-նելով այս գիրը, խորհրդակցութիւն մը կատարեց և հարկ եղածը տնօրինել ո-րոշեց: Արդէն ասկէ առաջ քանիցս գրած էինք այս կարևոր խնդրոյն վրայ, պահանջելով որ այս մասին բոլոր ա-ռաջնորդներուն և տեղապահներուն ստի-պարարած և ազդուօրէն գրուի որ եթէ իրենց վիճակին մէջ կան անձեր, որոնք ընտանիքներ և ձգած և օտար գաւառի մէջ ուրիշներու հետ կը կենակցին, կամ իրենց տեղերը վերադառնան և կամ ապրուստի համար բաւականաչափ գու-մար մը զրկեն իրենց գաւառներուն:

Երգումի կուսակալութիւնը ձեռնհաս պաշտօնաբանէ խնդրեց որ քաղաքին ղեկավարական տուրքը՝ տարեկան 500 ոսկի՝ հինգ տարուան համար թողուի տեղւոյն թողապետութեան, Երգումի քաղաքին 2500 մեթր երկայնութիւն ու-նեցող մեծ փողոցներու, երկրաշարժէն վնասուած ուրիշ փողոցներու, կոյուղի-նիւրու և այլն նորոգութեանը համար, վստէ զի թողապետութեան հասոյթնե-րը անբաւական են:

Բուքարէշէն ամուսնական հետա-քրքրական խնդիր մը տեղեկագրուած է պատրիարքարան: Տեղւոյն հոգաբարձու-թիւնը հաղորդելով որ տեղական իշխա-նութիւնը առանց քաղաքական ամուս-նութեան տեղի ունեցած կրօնական պատկը վաւերական չի ճանչնար, կա-ւելցնէ թէ տեղական իշխանութիւնը այս օրերս ամուսնութիւն մը լուծեց է, և

հիմա այրը զիմում ընելով տեղւոյն հայ հոգևոր պաշտօնէին. հրաման ուղած է նորէն ամուսնաւորու հոգաբարձութիւնն ալ այս մասին կրօն. ժողովոյ որոշումը կուգէ: Ժողովը նկատելով որ հայ եկե-ղեցին ոչ քաղաքական արձանագրութիւն կը ճանչնայ և ոչ քաղաքական ամուս-նութիւն, իր որոշումը տալէ առաջ հարկ դատար է պիտաւ թէ, այդ լուծումը ամուսնութիւնը հայ եկեղեցւոյ մէջ տե-ղի ունեցած է, և թէ ինչ են լուծման պատճառները:

— Հետաքրքրաշարժ ամուսնաւորու-թիւն մը տեղի ունեցաւ կրօն. ժողովոյ մէջ: Ասկէ 8 տարի առաջ, Դիարբէքը 8—10 տարեկան այլիկ մը կամուսնացնեն չափահաս մէկուն հետ: Արդիւր քաղաք ձակապէս կընդդիմանայ ասոր, բայց բռնութեան տակ տեղի տալով պակէն անմիջապէս յետոյ կը թողու ամուսնա-կան յարկը և կը հեռանայ: Այդ թուա-կանէն ի վեր 8 տարի անցած է, բայց ինք միշտ անդգուցելի մնալով իր որոշ-ման մէջ է հաճեւ երթալ այն անձին ջով, որ իր ամուսնը ըլլալու կոչուած է: Խնդիրը իր այս վիպական ձեւին մէջ պատրիարքարան տեղեկագրուած և տը-նորիւնութիւն մը խնդրած ըլլալով, կրօն. ժողովը վերջին նիստին մէջ նկա-տելով որ այլիկը ամուսնաւորու օրինա-կան տարիքը չլրացուցած բռնութեամբ ամուսնացուցած են, բայց նա չէ յօժա-րած ամենին ընտանեկան վիճակի, ին-չնչին լուծեալ համարեք է այս պատկը արտօնելով որ երկուսն ալ կարողանան ամուսնաւոր: Իսկ պակասիքը քահանայ վեցամսեայ փորձագրկութեան դատա-պարտեք է, այս կերպով 8 տարի առաջ գործուած յանցանքի մը պատիժը 8 տարի յետոյ տնօրինելով:

ԿԱՐԵՒՈՐ, ԲԱՅՑ ԱՆԿԱԶՄ ՈՅԺ

Գաւառական երիտասարդութիւնը իւր եռանդով մի շատ կաշեօր ոյժ է, որի վրայ անհրաժեշտ է ուղղորդութիւն դարձնել:

Բոլոր հայաբնակ քաղաքներում մարդ անդադար հանդիպում է այնպիսի երի-տասարդների, որոնք ոչ միայն հետա-քրքրուում են ընդհանուր հասարակական երեկոյթներով, այլ և կամենում են իրենք նմանակ հասարակական գործերի մէջ դեր խաղալ, գործել ընդհանրութեան համար: Գաւառական փոքրիկ կեդրոն-ներում այդ երիտասարդութիւնը մի տե-սակ հասարակական գործունէութիւն ունի: Եւ այդ, այսպէս ասած, գաւառա-կան երիտասարդութիւնն շատագուց է միշտ արձագանք տալ ամեն մի հասա-րակական նախաձեռնութեան, օգնում է ուսումնառանքներին, հիմնում է տեղական թատրոն, աշակցում է մեր լրագրու-թեանը, ձևակերպում է տեղական հո-տարակական գործունէութիւն և այլն:

Մակայն այդ բոլոր կատարում է այնպէս թալ կերպով, շատ անգամ այն-քան անհետեւողաբար և այնքան պատա-հական ձեով, որ մեծ ներութեամբ պէտք է հետեւել՝ այդ բոլորի մէջ մի ընդհանուր կապ գտնելու համար:

Այդ երիտասարդ ոյժերի գործունէու-թիւնը շատ թոյլ և անպոյն կերպով է անցնում, որի պարզ ապացոյցը կարող է լինել հէնց մեր գաւառական երիտա-սարդութեան այժմեան դրութիւնը: Այդ երիտասարդութեանը պակասում են այն-պիսի յատկութիւններ, առանց որոնց չէ կարելի արդիւնաւոր գործեր առա-ջանել: Ամենաթիւթ և արգելքների առջև կանգ առնելը, գլուխ խոնարհեցնելը, նպատակից չհօգուելը մեր մէջ անդադար նկատուում է:

Որ և է հասարակական սկզբունքի տեսակետից օգտակար գործ է սկսում և շարունակում, բայց յանկարծ դա-դարում է... Ինչու.— գործողները յուսա-հատուած սկսում են ցրուել... Երիտա-սարդութիւնն անբաւական է գոյութիւն ունեցող երեկոյթներից, իրեն չօժապատու

կեանքից: Եւ դրա պատճառն այն է, որ այդ երիտասարդութեան գաղափարի մէջ պարզ չէ մի նոր մարդավայել կեանք: Նա չէ ըմբռնում այն աշխարհը, «ուր կ'իտրոն է լուսնում» Գաղափարի և կեանքի միջև եղած անհամեմատութիւնը կազմում է գաւառական երիտա-սարդութեան աչքի ընկնող արտանքից մինը: Նա իւր մտքի մէջ ունեցած բա-րոյական սկզբունքներն իւր սրբի խոր-բերում չէ ամրացրել: Հաստատ համոզ-մունքի, պարզ և որոշ գաղափարների բացակայութիւնը միշտ նկատուում է մեր երիտասարդութեան մէջ:

Եւ ահա այդ կեղծ կամ թոյլ բարո-յական սկզբունքների տէր երիտասարդը չէ կարողանում ներգործել, չէ կարողա-նում իսկապէս մտնել ժողովրդի մէջ և իւր ձգտումներն իրականացնել...

Մեր ժողովրդական կեանքը, որ հա-րուստ նիւթ է տուել, տալիս է և դեռ ևս երկար ժամանակ կըտայ իւրաքան-չիւր տարի մեզ մօտ եկող երեկոյցի բազմաթիւ ճանապարհորդների, այդ նոյն կեանքը բոլորովին անպտույ է մնում մեր մամուլի, մեր գրականու-թեան համար: Միշտիւս մենք այսօր ունենք, որպէս քաղաքային, գաւառա-կան, նոյնպէս և գիւղական ինտելիգեն-ցիա, որը միշտ միջոց ունի ուսումնա-սիրելու, դիտելու, հետազոտելու այդ կեանքը և պարբերաբար տալու դրա նկարագրերը մեր մամուլին, մեր լրագրու-թեանը: Մեր ժողովրդի կեանքը հա-րուստ է, իսկ մեր մամուլն աղքատ է, որովհետև այդ երկուսի մէջ ընկնող, դը-րանց միացնող տարրը, այսինքն երի-տասարդութիւնը, ինտելիգենցիան չէ կատարում իւր պարտականութիւնը: Մեր ազգագրութեան, մեր երկրի ֆի-զիա և ֆլորայի մասին մեր լրագրու-թիւններից պահանջի՝ աւելի քան ան-մեր լրագրութիւնի պատասխանատու-թիւնը մեծ է և գործը ծանր: Եւ միայն-գամայն ցաւալի թուութիւններից պատ-ճառն այն է, որ մեր գաւառացի երի-տասարդը, որ արտաքուստ կատարելա-պէս մի եւրոպացի է, ֆրանզ, կոկ հագ-նուած, պենսիւն քիւր զրած, ձեռնոց-ներով, ձեռնափայտով, բերանին սիգար, պտուղ է ամեն տեղ օդային ամրոցներ շինելով,— ոչ դպրոցական կանոնաւոր ու հաստատ կրթութիւն է ստացել, ոչ էլ կանոնաւոր տնային դաստիարակութիւն: Ուստի հէնց այդ մասնակցութեան համար, այդ աչքի զարնող պակասը լը-րացնելու համար անհրաժեշտ է, որ գործել կամեցող երիտասարդութիւնն արձանէ իւր ինքնակրթութեան վրայ: Ինքնա-կրթութեան միջոցով շատ բան կարելի կ'ըլլի ձեռք բերել, նոյնպէս կարելի է ձեռք բերել և հաստատ բարոյական սկզբունքներ, և՛ որոշ ու պարզ գաղա-փարներ, և՛ կազմակերպուած ընտա-րութիւն:

Պող. Զարարեան

ՄԱՍՈՒՆԻ ԾՈՒՐՋԸ

Գէորգ եպիսկոպոս Երեցեանի Կիլիկիոյ կաթողիկոսական գահին հրաժարուելու առթիւ «Սուրհանդակ»-ը գրում է.

Թէ պաշտօնական մարմիններ և թէ եկեղե-ցականներ ու աշխարհականներ, որոնք մէկ քանի օր առաջ շնորհաւորելու դպքը էին ն. սրբազնութիւնը, հիմա ալ կայացնեն կարգաւ, քաջակերպ և համոզելու թէ այս պաշտօնը մեծին յետոյ շատ բան կամ գեթէ ամեն բան պիտի կորսնցնէ ն. սրբազնութիւնը, թէ եկեղեցական ուխտին և կոչման կըհակառակի այս վիճակը և թէ ընտրական գործողութիւն-ները վերաբերի կատարելու համար բաւական ժամանակի կըհաւատնեն և այլն:

Այսքանը Պոլսի տպագրութիւնն է. յու-սախարութիւնն աւելի մեծ և դառն պի-տի լինի նոյն իսկ Կիլիկիայում, ուր վս-տահութիւն կար, թէ՛ իրենց ունեցան վերջապէս իրենց հովուապետը:

Հանապազ կողմերէ պատգամաւորներ իրենց անձնական գործերը թողով եկան հաւաքուե-

ցան Ազգայնի մէջ, պատրիարքարան ալ իւր մասին նիւթական գործողութիւններ և աշխա-տութիւններ յանձն առաւ կառավարութիւնը պաշտօնական ներկայացուցիչներ անուանեց և գործողութիւններ կատարեց, հայ խմբագրեն-բեր ալ իրենց մասին գահագրութիւններ ըրին, «իւնականներով զեր զրեցին, գլուխ յոգնեցուցին, միտք մաշեցուցին. այս ամեն շնորհքն ապար-զին կանցնին հիմա, որովհետեւ երեցեան քը-րական կուէ թէ իւր մէջ չի գտնել պէտք ե-ղած կողմը: Խառն ժողովոյ կողմէ կարգուած մարմնոյն անցեալ շաբաթ օրուան ապագային փորձէն յետոյ, կըրակի օրը ն. սրբազնութիւ-նը, ս. պատրիարքին Պրալի բնակարանն եր-թալով, կըլինեց ինչ որ կըսէր արդէն մէկ եր-կու օրէ ի վեր՝ միշտ իւր անկարողութիւնը մէջ բերելով, առանց ուրիշ ու է առաքելութեան, անկեցնելով միանգամայն թէ ինքն այլ ևս Պոլսի չի կընար մնալ ու երուսաղէմ պիտի եր-թայ: Գաղափարը սրբազան ամեն խօսք և համոզիչ փաստ մէջ բերաւ, բայց ապարդիւն մնացին բոլոր խօսքերը:

Տ. Գէորգ սրբազանն ասում է մինչև իսկ, որ եթէ թալիքի գրուի կառավա-րութեան, իւր հրաժարականը Բ. Դարան էլ պիտի մատուցանէ: Այս կնճառտ գոր-ծին իւր վերջնական լուծումն պիտի ստանար պատրիարքարանի խառն ժողո-վի մէջ: Սակայն սպասելով, որ վերջնա-կան խօսքերն արտասանուին, «Սուրհան-դակ»-ն ուրիշ կէտի վրայ է հրաւիրում ընթերցողներին ուղարկութիւնը:

Ընդունել կան թէ՛ մինչև որ նորընտրել կա-թողիկոսին Մայր Թաթոսի և Պրալի պատրի-արքարանին հետ յարաբերութեան վիճակը չը-ճշտուի Տ. Գէորգ սրբազան չի կընար կաթո-ղիկոսական աթոռը բազմել: Թողունք թէ ն. սրբազնութիւնն այդպիսի առաքելութիւն մը ընտել չունի, առաջին միակ կողմէ ոչ էմբիւսին և ոչ պատրիարքարան խնդրի ունենալ կուզեն այսօր ըրնի հետ: Եթէ ժամանակին հանգու-ցեալ Գէորգ կաթողիկոս հետեւալ և հակաթո-սեալացի Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, առանց պատճառի չէր այդ, և այս ալ Գէորգ Գ. -ի կա-թողիկոսութեան առաջին տարիները չպատա-հանաւ. ուրիշ կըհասկցուի թէ, պարզապէս ու-նեցեալ տակ կ'ընած էր քան թէ ներքին հա-մոցմամբ կամ նպատակաւ մը: Սրբազն Գէորգ կաթողիկոս ձանշեցած էր Միւրթի կաթողիկո-սին իւր ծագւորութիւնը պաշտօնավարութենէն և Պոլսին և նպատակաւ գաղափար մը չունէր անոր նկատմամբ, և այս ամենուն դէմ օր մը Միւրթի եպս. հռչակուցեալ կաթողիկոս տանն Կիլիկիոյ և ուրիշ օր մըն ալ «կաթողիկոս ա-մենայն հայոց» կային Իսկ պատրիարքարանի հետ ունեցած խնդրներն ալ յայտնի են ար-դէն: Ս. Գ. օր մէկ վիճակը կայ և ոչ միւր. հետեւաբար այս նկատմաներով կասածով շատ աւելորդ է: Պատրիարքարանն արդէն պէտք կը-տեսնէ այսօր Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հակա եղած դիւրութիւններն և օգնութիւնները բերելու, երբ արդէն փորձն ալ ցոյց տուաւ թէ կաթողիկոսն այն ատեն միայն օգտակար կըը-նայ ըլլալ երբ իւր պաշտօնին կատարեալ ահը ըլլալ և իւր իրաւասութիւնը լիովին գործողը:

ԹԱԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱՐ ԳԱՐԵՆԻՍԱՆՆԵՐ

(«Նոր-Դար»-ի թղթակցութիւն)

ՄԱՐԱՐԱՐ, 5 յունեարի.—Ատրպատա-կանի նոր թեմակալը մի նոր օրէնք է սահմանել: Այդ օրէնքով, իւրաքանչիւր գաւառական քաղաքում գտնուող գործա-կալի փոխարէն, այսուհետեւ պիտի ըն-տրուի մի գործակալական վարչութիւն —երեք հոգեւոր քաղաքացի:

Զուտով կարելի էր այդ ծրագրի ար-դիւնքն ստանալ, եթէ ծրագրի հեղինա-կը մի փոքր նեղութիւն կրէր և այդ ծրագրի գործադրութեան ձեւի մասին մտածէր. այսպէս այդ ծրագրին ա-պարդիւն կ'անցնէ:

Պարզեմ միտք. Մարաղայի ծխական քահանան ևս պատուէր ստացաւ ընդ-հանուր ժողով գումարել և ընտրել տալ երկու յարմար անհատ, երբորդն ինքը քահանան պիտի լինէր: Քահանան, տես-նելով որ գործակալութիւնը իւր կամ իւրայիններին ձեռքից դուրս պիտի գայ, խորհրդակցում է իւր աշակից պ. Միւր-զա Միթանդիլեանի հետ, և վերջինս իւր հայեր ու առաջնորդում ընտրել ում օր քահանայում են: Երկար ընդգիմադրու-թիւնից յետոյ՝ հրաւիրուած մարդոցի-ները կարողանում են մի կերպով աղա-տուել այդ աղայի ձանկերից, որ ցան-

կանում էր անպատճառ իրեն և իւր գրագրին ընտրուած տեսնել:

Այդ անյաշող քայլից յետոյ, զիջանե-լով մեծամասնութեան պահանջին, ա. հմայեալը ստիպւում է ընդհանուր ժողով գումարել աղային դպրոցի թատերա-սրահում: Այդտեղ ևս նա ամեն շնոր ի գործ է դնում իւր ընկերներին ընտրել տալու, բայց ի գուր Վերջապէս նա հե-տեւալ հնարն է ի գործ դնում: Օգտուե-լով ժողովականների անգրագիտութիւ-նից՝ նա երկու հոգու առաջարկում է հարցնել իւրաքանչիւրից ցանկացած մարդու անունը և նշանակել քուէաթղ-թի վրայ: Գործներին նախօրէն պատուի-րուած է լինում գրել ոչ թէ քուէա-թղթի արեւը ասած անունը, այլ իրենց ընտրելիների: Այդ միջոցն ևս ոչ մի օ-գուտ չի ունենում, որովհետեւ կեղծիքը չէնց գործի սկզբում բացում է:

Նշուհետեւ գաղափար և օրինաւոր քուէաթղթութեամբ ընտրում են տեղա-ցիներին Մահաբի Լալա Տ. Յակովբեա-նը և պ. Գետրոս Նախանը, որ ժողովրդականութիւն է վայելում Մա-րաղայում: Գ. Միւրզան ստանում է միայն մի ձայն: Անմիջապէս ժողովի արդիւնքն արձանագրում և ստորագրում է ներ-կայ երդողներից: Տ. հմայեալը վարդե-տութեամբ ձեռք է բերում արձանա-գրութիւնը և հեռանում է ժողովականից տանելով իւր հետ և արձանագրութիւնը: Քահանայ գիմումներ են լինում նրան այդ առթիւ, իսկ նա զանազան պատրուակ-ներով՝ տառն օրից ի վեր է, որ ձգը-ձգում է արձանագրութեան յանձնելը:

Նոյն կերպով է վարուել տ. հայրը և երեցփոխի ընտրութեան գործում: Եր-կու ամսից անելի է, որ նոր երեցփոխ է ընտրուել (հին հետ տէր հայրը կուրեց ու պաշտօնակ անել տուեց), բայց դեռ ևս իւր պաշտօնի գլուխը չի անցել, ո-րովհետեւ թէ ընտրութեան ժողովը ար-ձանագրութիւնը և թէ եկեղեցու հա-չինները տ. հմայեալը չի յանձնում: Ար-դեօք մինչև երբ պիտի շարունակուի այս դրութիւնը *):

Dard

*) Մեծ բանի վրայ էք, նոր զարմուտք էլ աւելացաւ: Խմբ.

ԲԱՆԱԿԱՆ

ՀՈՒՆԵՐԻՑ

Հասակից ՎՍ. Գետրոսը. Վեդ. ձին գրում են, որ Հովանդարյում, բացի ժողովրդից, կառավարութիւնն ևս, վերջ ի վերջոյ, անմասն չմնաց ազգակից բռնների օգ-տին աշխատելուց: Միմիտներին խոր-հրդի նախագահ Գոյնեք այս օրերս գը-նաց Բիրսուէլ գրուցատրիւնու հա-մար հարաւաֆրիկեան հասարակապե-տութիւնների պատգամաւորներից մէկը՝ Ֆիշերի և դոկտոր Լայպի հետ. նա ա-ռաջարկեց նրանց իմանալ, թէ Լոնդո-նում արդեւ ցանկութիւն կայ հաշտու-թիւն կայացնելու, ինչպէս այդ բանի համար խորհուրդ են տալիս անգլիական կառավարութեանը իւրը մոգորները: Հարաւաֆրիկեան հասարակապետու-թիւնների ներկայացուցիչները, շնոր-հակալութիւն յայտնելով Գոյնեքին, նախ հրաժարուցեցին նրա առաջարկից, են-թապիւնով որ Անգլիայում մի շատ փոքրիկ խմբակ է հաշտութիւն ցանկա-նում. բայց յետոյ երկրորդ խորհրդակ-ցութեան ժամանակ, խնդրել է ժամ-քննադատելուց յետոյ, մշակուցին հաշ-տութեան պայմանները: Այդ պայմաննե-րն անգլիական կառավարութեանը կը-հաղորդի դոկտոր Գոյնեքը: Թէև այս պայմանների մասին դեռ ևս ձեռի ո-չինչ յայտնի չէ, բայց կարելի է կարծել, որ դրանց գլխաւոր հիմունքը կազմում է հարաւաֆրիկեան հասարակապետու-թիւնների կատարեալ անկախութիւնը: Այս բանակցութիւնները վերջացան յու-նեարի 4-ին (17 ին), որը բռնների

52-52